

REFERAAT

De zelfbeproeving tot het Heilig Avondmaal

Moeilijk en teer is het onderwerp dat ons thans bezighoudt. Maar ook zeer noodzakelijk om ons over te bezinnen. Wij kunnen geen betere leidraad vinden dan het formulier voor de bediening van het Heilig Avondmaal. In de gang van het formulier wordt ons eerst de instelling van het Avondmaal voorgehouden, daarna volgt de rechte voorbereiding. Het formulier begint met: 'Opdat wij nu tot onze troost des Heeren Avondmaal mogen houden, is ons voor alle dingen nodig, dat wij ons tevoren recht beproeven.'

'Tot onze troost' volgt naar de ernstige waarschuwing van de apostel aan de gemeente van Corinthe: *'Zo dan wie onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel.'* Immers, de apostel was uitgegaan van het bevel van Christus: 'Doet dat tot Mijn gedachtenis.' Daarvan hebben ook wij uit te gaan. Avondmaal vieren is ten eerste een zaak van *gehoorzaamheid* aan het bevel van Christus. Hij heeft het bevolen! 'Doet dat tot Mijn gedachtenis.' Dat bevel kent uiteraard natuurlijke - en geestelijke uitzonderingen. Een reis, ziekte, ouderdom en censuur kunnen iemand verhinderen aan het Avondmaal deel te nemen. Er is wel een groot verschil tussen het Avondmaal missen en het Avondmaal verachten. Niet het missen van het sacrament stelt schuldig voor God, maar het verachten ervan. Er kunnen ook geestelijke redenen zijn waardoor iemand niet aan het Avondmaal gaat. Denk aan zware zonden, waarvan hij alleen weet. Denk aan een twist met de naaste die niet is opgeruimd. Of in een zee van aanvechtingen, met grote beroeringen van de consciëntie. Dit alles vormt geen vrijspraak van een nagelaten Avondmaalgang. Maar er is wel een andere vraag die gesteld moet worden: Hoe verkeer ik eronder? Er is een groot verschil tussen in de zonde vallen en in de zonde leven. De weg is de zonde te belijden en te laten. 'Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve en ons reinige van alle ongerechtigheid.' En wanneer wij tegen onze naaste hebben gezondigd, moeten wij ons met hem verzoenen. Daarom mogen wij wel bidden met de dichter van Psalm 141: 'Zet, HEER, een wacht voor mijnen mond, behoed de deuren van mijn lippen'.

En wanneer er geen verootmoediging is wat dan? Dan kan iemand in een diep vervallen toestand verkeren. Een zeer gevaarlijke toestand! Want iemand kan tijdelijk worden overgegeven aan verharding. Of wanneer wij voor onszelf een bepaalde trap en maat van verootmoediging gaan stellen. Dan moet ik eerst zo bedroefd zijn of zo verbroken of zo verslagen zijn. In dit geval is het goed om samen te spreken met iemand die geoefend mag zijn in de wegen des Heeren.

Avondmaal vieren is: *'Het verkondigen van de dood des Heeren, totdat Hij komt.'* Daarover straks meer. Het citaat uit de Corinthe brief gaat verder: *'Zo dan wie onwaardiglijk dit brood eet, of de drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren. Maar de mens beproeve zichzelf, en ete also van het brood en drinke van de drinkbeker. Want die onwaardig eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren.'* Hier wordt dus vóór de eigenlijke zelfbeproeving een indringende waarschuwing geplaatst. Wat is onwaardig eten en drinken? Zonder indruk. Zonder de bedoeling van het Avondmaal in het oog te hebben. Dat geldt van de natuurlijke mens. De natuurlijke mens heeft geen kennis aan God. Geen kennis aan de Middelaar. Geen rechte indruk van de heiligheid Gods. Geen rechte kennis van zijn eigen zonde. Geen beminnelijkheid van Christus. Geen noodzakelijkheid van Christus. Hij ziet geen gestalte of heerlijkheid in Christus. Het is slechts een plechtigheid!

Maar het is niet alleen de natuurlijke mens en ook zelfs niet in de eerste plaats. De apostel schrijft aan de gemeente van Corinthe. Hier worden gelovigen en godzaligen mensen bedoeld. Maar zij waren in diep verval geraakt. Zij vierden het Avondmaal niet meer met het oog op het gebroken lichaam en het vergoten bloed van Christus, voor hun zonden gestort. Zij waren er met hun hart niet bij! Het waren liefdemaaltijden geworden. Er was onderscheid tussen arm en rijk. De één had overvloed, terwijl de ander gebrek leed. En sommigen waren zelfs dronken aan het Avondmaal.

‘Onwaardig.’ Dat wil zeggen: op een onwaardige wijze. Hier is de waardigheid van de persoon nog buiten het geding. Men maakt zich schuldig aan het lichaam en bloed des Heeren. De tekenen worden buiten hun oogmerk gebruikt. De smaad wordt als het ware rechtstreeks op Christus geworpen.

Een koning schrijft een brief aan een onderdaan. Een brief vol kostelijke beloften. Maar die onderdaan trekt zich van de inhoud niets aan en gebruikt de brief voor een zeer minderwaardig doel. Dat is wat de apostel bedoelt met onwaardige wijze.

Vandaar de raad: ‘*Maar de mens beproeve zichzelf en ete also van dit brood en drinke van deze drinkbeker.*’ Hier komt dus de zelfbeproeving aan de orde. De woorden zelfbeproeving, zelfonderzoek gebruikt de apostel door elkaar. Het gaat bij de zelfbeproeving in Schriftuurlijk verband erom dat de mens, wie hij ook is (rijk of arm, vooraanstaand of eenvoudig) bij zichzelf nagaat in hoeverre hij het Avondmaal gebruikt *naar de bedoeling* van de Heere Jezus. Zonder bijoormerken. Maar zuiver en alleen als een maaltijd waarin het gaat om de gedachtenis van de Heere Jezus Christus. Hij als het enige offer voor de zonde voor hen gestorven.

Maar ‘*de mens beproeve zichzelf.*’ Dat is de eerste taak van *ieder* mens! Dat sluit het onderwijs en de leiding bij deze zelfbeproeving niet uit. De Schriftuurlijke lijnen en de leidingen Gods met Zijn volk mogen wel een gedurig gesprek zijn! Tot bemoediging, onderwijzing, tot opbeuring en waarschuwing.

Maar onderstreept blijft het woordje: ‘*Zichzelf.*’ In Corinthe was dat nodig vanwege de onderlinge twisten. De één stelde het oordeel van de ene leraar boven de andere. Zo kwam verdeeldheid. Zo was de twist uitgebreid geworden. Bovendien, niemand weet wat in de mens is dan de geest des mensen, die in hem is. Want een iegelijk ‘zal zijn *eigen* pak dragen!’ Een ieder handele getrouw met zichzelf met gebruikmaking van hetgeen het Avondmaalsformulier verderop uit de Schrift als de drie voornaamste zaken van de zelfbeproeving stelt! Het oordeel komt ons niet toe.

Maar behulpzaamheid in het zelfonderzoek met Gods Woord is iedere christen geboden. Laten we niet heersen over een anders consciëntie. Zelfs wanneer een ieder hem veroordeelt, kan er nog de mogelijkheid zijn naar het woord van Paulus: ‘Het is mij voor het minst, dat ik van ulieden geoordeeld worde, of van een menselijk oordeel.’ Dan ete en drinke de mens also in de tegenwoordigheid Gods. De regel is dus dat de mens na de zelfbeproeving Avondmaal viert. Zelfs in een gemeente als Corinthe!

Dan volgt nog de ernstige waarschuwing uit de Corinthebrief: ‘*Want die onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren.*’ Hier zien wij een verharding des harten. Een voortgaande verstijving in de onbekeerlijkheid. Met het gevolg van het brengen van een gericht over de gemeente.

In zondag 30 van de Heidelbergse Catechismus wordt gevraagd: *'Zal men ook diegenen tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun belijdenis en leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen?'* Daar wordt gesproken over de toorn Gods die over de *gehele* gemeente wordt opgewekt. Dat kan uitlopen op het eeuwige oordeel. Er zullen er zijn die in de dag der dagen zeggen: 'Heere, Heere! hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd, en in Uw Naam duivelen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan?' Zover was het met de gemeente van Corinthe nog niet, in zoverre zij nog levend gemaakt waren. Maar een oordeel was er al. En dat is erg genoeg! We lezen: 'Daarom zijn onder u vele zwakken en zieken, en velen slapen!'

Het was ook een voorbeeld voor anderen. Want op de godzaligen wordt gelet! Gaan zij zich in het een of ander te buiten, dan volgen ook anderen. Men onderscheidt zich niet meer. De gewone maaltijd wordt niet meer onderscheiden van deze maaltijd. Deze aanscherping hebben de opstellers van ons formulier ook nodig gevonden voor de kerk in Nederland. Ook nu is er groot verval dat zich zeer zeker rondom de avondmaalstafel openbaart! Daarom is het voor ieder lidmaat nodig zich rekenschap te geven: Waarom ga ik aan het Avondmaal? Wat is het oogmerk van mijn avondmaalsviering? Een ieder vrage zich af wanneer het formulier wordt gelezen: Hoe sta ik eronder? Het formulier wordt toch niet voor niets gelezen?

De geliefden in de Heere Jezus Christus worden hier opgewekt tot zelfonderzoek. Anderen niet? Een onbekeerde kan zichzelf niet op de rechte wijze onderzoeken. Hij kan de dingen die des Geestes Gods zijn niet onderscheiden. Want 'alleen in Uw licht zien wij het licht.' Maar de plicht blijft! De *gehele* gemeente wordt opgewekt tot dit noodzakelijke werk! De zelfbeproeving tot het Heilig Avondmaal onderstreept de noodzakelijkheid van de waarachtige bekering tot God. Maar let wel: de gemeente naar haar levende zijde. Een ieder wordt gezet tot het overdenken van zijn wegen. Dat wil zeggen: het overdenken van alle werkzaamheden met betrekking tot de zonde. Maar ook met betrekking tot Christus. En met betrekking tot de vruchten van het geloof, die voortvloeien uit de vereniging met Christus. Naar het Woord. Niet in de eerste plaats burgerlijk. Maar innerlijk voor God. Voor alle dingen is nodig: 'Zend, HEER, Uw licht en Uw waarheid neder' om te weten de dingen die hem van God geschonken zijn.

Veel dingen zijn nodig. Het formulier zegt: *'Voor alle dingen.'* Omdat God het van ons eist. Omdat de verdiensten van de gezegende Zaligmaker ons daardoor te dieper worden geopenbaard. Verachtering in de genade brengt ongeloof en bestrijding brengt. Denk aan de waarschuwing aan de gemeente van Efeze: 'Maar Ik heb tegen u, dat gij uw eerste liefde hebt verlaten.' We worden aangespoord om de roeping en verkiezing vast te maken. Men maakt er helaas geen dagelijks werk van. Daarom wordt het hart een opengebroken stad. Daarom is het nodig in deze tijd aan eigen blindheid en onvermogen ontdekt te worden! Door allerlei smekingen en allerlei gebeden. Maar voor alle dingen men lette op de uitgangen van ons hart! Dat is dagelijks werk. Dan zijn wij niet met de dwaze maagden in slaap gevallen.

'Voor alle dingen.' Waarom? Omdat de overdenking van het lijden en sterven van de Heere Jezus zo zielsvernederend is en zo zonde dodend is! Dat geeft de glans van de heerlijkheid van Christus op het leven! Daarom niet alleen de zelfbeproeving bij de voorbereiding. Maar *alle* dagen van ons leven! Plicht gaat voor het licht. Maar het is geen wettische plicht! Het is een evangelische plicht! En bij nalatigheid? Denk dan aan David in Psalm 32: 'Toen ik zweeg, werden mijn beenderen verouderd, in mijn brullen den gansen dag.' Het niet belijden van zijn zonden zorgden voor een verouderde kwaal!

Doe de zelfbeproeving niet haastig, maar gezet! Niet terloops, maar voortdurend! 'Hij is nabij allen die Hem aanroepen.' Denk aan de drieslag in de Romeinenbrief, aan de drie stukken van de Heidelbergse Catechismus: hoe groot mijn zonde en ellende zijn, hoe ik van al mijn zonde en ellende verlost word, en hoe ik Gode voor zulke verlossing dankbaar zal zijn. Het gaat hierover wat ieder mens nodig heeft! Niet het zeldzame. Niet het bijzondere, maar wat een ieder nodig heeft! Comrie waarschuwde in zijn tijd reeds om de kenmerken niet te vermenigvuldigen. Niet doen! Hierdoor worden de tere zielen en de lammeren onder de kudde afgeschrikt! Laat de zelfbeproeving niet verstandelijk zijn maar bevindelijk. Ook is de trap of de maat niet bepalend, of ik nog niet genoeg ben verbrijzeld, of ik nog niet genoeg heb gevoeld? Nee de toorn Gods is zo groot, dat de toorn Gods niet gestild kon worden dan in Zijn eigen Zoon! Dat is de verschrikkelijkheid van de zonde. Wij zijn vuil, wij hebben een wegwerpelijk kleed. 'Zal ook een Moorman zijn huid veranderen? Of een luipaard zijn vlekken? Zo zult gijlieden ook kunnen goed doen, die geleerd zijt kwaad te doen'. (Jeremia 11): Tegenover een heilig en rechtvaardig God hebben wij gezondigd. Hij de enige Wetgever. Wat is de zonde dan ook verachtelijk! De goddelozen hebben geen vrede. Daarom, een ieder bedenke bij zijn zonde en vervloeking!

Het karakter van de ware zelfverootmoediging is: het walgen van u zonden. Kom als een verloren zoon tot uw zonden. Uw zonde is vloekwaardig! Het is niet een wettische werkzaamheid, maar een reformatie naar buiten toe. U zoekt God meer in het gebed en in het lezen van het Woord en in de diensten des Woords. Soms mag er rust gevonden worden, maar meestal is er onrust. Zo vaak is er ook vrees voor terugvallen en overgaan. We zien de zonde meer en meer kenbaar als een macht en de zondaar in zijn machteloosheid. We worden afgestoten van onze zonden en worden vatbaar gemaakt voor de vrije genade. We gaan wegwerpen wat onze zonden zijn. Hierdoor houdt de Heilige Geest een pleidooi voor de noodzakelijkheid van Christus. Christus wordt u dierbaar. Ongepaster worden we in de zonden en gepaster voor de Heere Jezus Christus. We krijgen een trekking naar de Heere Jezus. We worden beschaamd, verbroken en verbrijzeld. Hier wordt niet alleen de arme maar ook de verloren zondaar geboren: 'O, God wees mij zondaar Genadig!' We gaan de zonde zien in haar uitgebreidheid.

Het wordt geheel anders dan daarvoor. Toen de schuld verkleinen en van anderen de schuld vergroten. Dan gaan we vrijmoedig onze schuld bekennen. We worden werkzaam met de belijdenis van Gods Werk. Zonder de verlichting van de Heilige Geest is het onmogelijk onze schuld te zien.

Zo is er verschil in algemene of zaligmakende overtuiging. Christus Borgtocht wordt ons dierbaar. Zijn lijden en sterven zijn het rustpunt van ons hart. De Heilige Geest brengt ons als een goddeloze tot het geloof. God rekent de zonde niet meer toe bij zijn kinderen. Zij zijn volkomen gered! Let wel: Niet *ons geloof* is zo volkomen, maar de gerechtigheid van Christus is zo volkomen! Gods beloften zijn zeker! Sommigen geloven dit de minste tijd. Zij stellen een trap in het geloof, naarmate het geloof sterk of zwak is. Maar iedere werkzaamheid des geloofs brengt Christus en al zijn weldaden mee! Niet voor het bewustzijn, maar wel krachtens de beloften Gods. Anders zou het avondmaalsformulier met de zonde in strijd zijn.

Ware dankbaarheid wijst altijd terug naar Christus, Die ons heeft verlost. Maar die in dankbaarheid blijft, laat zich in zijn vrucht zien. Zoals een goede boom vrucht draagt, zo zal het ware geloof ook vruchten voortbrengen in het leven. Elk oprecht geloof laat dat uit zijn werken zien om oprecht voor Zijn aangezicht te wandelen. Wanneer de Heere het hart aanraakt, komen de diepe vragen in de ziel: Van Wie ben ik eigenlijk, en wat is Gods wil in mijn leven? O, dat zoeken in ons zelf! Zie dan op de Meester, Hij is daar en Hij roept u!